

„Élt” 68 évet (1934–2002)

Megilletődve és vegyes érzelmekkel búcsúznak Magyarország első timföldgyárától. Egy gyártól, mely rövid fennállása alatt sok sikert, eredményt, szépet, de sok bonyodalmat is megért. Búcsúznak egy olyan intézménytől, amely sok munkatársnak – beosztottnak és vezetőnek egyaránt – hozott sikerélményeket, derűs pillanokat, de néha bizony súlyos gondokat is. Temetünk egy gyárat, mely túlélte egy világháborút, egy szuperinflációt és egy forradalmat, de nem élte túl a tőke vastörvényét, a profitcentrikus gondolkodást.

Izgalmas nap volt, amikor a hitleri Németország bernburgi timföldgyárának „öcskavasként” kicsempészett berendezéseit 1934. június 18-án, Magyaróváron, a volt „Löpporgyár” épületeiben *Bart-ha Lajos* irányításával üzembe helyezték [1]. Öröm volt, amikor a gyár nagyon rövid indítási szakasz után üzemszerűen kezdett termelni.

Nehéz időket élt át a gyár a második világháború alatt és után. A gyár történetében az időrendben első bezárás veszélyét a háborúban felrobbantott vasúti hidak miatti szállítási akadályok jelentették. Csak kerülő úton lehetett a nyersanyagot az újrainduló gyárba bejuttatni [2]. *Bán Antal*, az akkori iparügyi miniszter 1946 májusában félreérthetetlen célszándékot tett a gyár megszüntetésére [3]. A háború utáni évekhez kapcsolódik az egyik szellemes „kényszerújítás”, a vörösiszapból történő lúgvisszanyerés. Ez először az üzemén kívül álló Sárvári Cukorgyárban, majd egy, a vállalat telepén létesített kausztifikáló üzemben történt. Akkor ez az újítás mentette meg először a timföldgyárat a megszüntetéstől. A Sárvár-Mosonmagyaróvár vasúti szakaszon pedig még sokáig lehetett látni az elcsepegett vörösiszap nyomát.

1951, a műkorundgyártás elindítása új kihívást jelentett a timföldgyár vezetésének [4, 5]. Olyan timföldet kellett előállítani, ami megfelel a minőségi korundgyártásához. A korundgyár minőségi igényét csak évekkel később, 1973-ban sikerült teljesen kielégíteni, de a Fémipari Kutató Intézetben és a gyár saját laboratóriumában ekkor elkezdett kutatások je-

lentős eredményeket hoztak, amelyek később a Giulini-technológia adaptálásával hozták meg a végső eredményt.

1952. június 18-án a Magyaróvári Timföld- és Műkorundgyár magyar-szovjet államközi megállapodással vegyesvállalattá alakult, és ettől kezdve az 1995-ben történt privatizálásig elvesztette önállóságát. Az orosz műszaki vezetési stílus hozzájárult a matematikai gondolkodásmód bevezetéséhez a timföldgyártásban, de valóban újat a szovjet elvtársaktól nem sikerült tanulni.

1956-ban a hírhedt „magyaróvári sor-tűz” tragédiája után a „Timföldgyár” volt a legnyugodtabb hely a városban. A vállalati párt- és szakszervezeti vezetők ott a gyárban biztonságosabban érezték magukat, mint kinn, a felkavart indulatoktól nyugtalan városban. Az országos energiahány miatt a termelés szünetelt. A saját erőmű energiatermelése csak a kikeverő tartályokban lévő lúg forgatására volt elég. A gyár munkástanácsa takarítási és karbantartási munkákkal foglalkoztatta a dolgozókat. Semmiféle kisiklás nem történt. A Motim a béke szigetének számított. Az eseményeknek a sortűz után már csak az a szovjet tank volt az áldozata, amely ráhajtott a vörösiszap-térre, és csak más tankok tudták kivontatni onnan.

Ekkor, az újraindulás előtt merült fel ismét a gyár leállításának rémhíre – másodszor került veszélybe a timföldgyár –, amit a vállalat igazgatója, *Tóth Sándor* igazgatói rendeletben cáfolt, és igaza lett. A gyár tovább élt.

1973-ban a német Lonza céggel kötött együttműködési szerződés alapján a timföldüzem a Giulini cégtől megvette és bevezette – a homokszerű timföldminőséghez közel álló – korundcélú timföldgyártását. Az adaptálás jól sikerült. A Motim olyan timföldminőséget produkált, ami biztosította a nemeskorund nemzetközi szinten elfogadható minőségét.

A Lonza-szerződés kifizése után a MAT egyik műszaki vezetője javasolta, hogy a Motim ajkai timföldet használjon, a magyaróvári timföldgyártást pedig le kell állítani. Az Aluterv-FKI számításai szerint az intézkedés kb. akkora veszteség-

gel járt volna, mint amilyen hasznot a javaslattevő tröszt vezető remélt. A magyaróvári timföldüzem leállítása ismét elmaradt.

1984-ben még lelkesen ünnepelte a cégvezetés a gyár ötvenéves születésnapját. Megjelent egy, a Motim házi nyomdájában készült, gyártörténeti kiadvány. A könyv szemléltetően ismertette a gyár – és ezen belül a timföldüzem – sikeres múltját [6]. A jövő rózsásnak látszott.

1995-ben magánosították a Motim-ot. A gyár részvényeinek 0,6 százaléka a dolgozók, a fennmaradó rész fele egy pénzügyi befektető társaság, az Altus Rt. – *Gyurcsány Ferenc* fő részvényes, *Medgyessy Péter* gazdasági főtanácsadója vezeti a céget –, míg másik fele a gyár menedzsmentjéből alakult szakmai befektetőcsoport a *Gerezdes János* vezérigazgató, *Papp Albert*, műszaki igazgató, *Szűcs István* gazdasági igazgató alkotta GPS Kft. tulajdonába került. A magánosítás után a vállalat 1995. évi 6,4 Mrd forintos forgalmát 2000-ben 13,9 Mrd forintra növelték, ami a vezetés igen jó munkáját dicsérte. Egymilliárd forintot fordítottak a környezetvédelemre, a legnagyobb létesítmény az új vörösiszap-tér létrehozása volt, mely több évre biztosította a gyártás során keletkező iszap környezetbarát elhelyezését. Minden jel biztató jövőt ígért.

1997-ben a Motim a Recultiva Deponia osztrák cégtől almásfüzitői berendezéseket vásárolt, hiszen tervben volt a gazdaságos korund- és kádkőgyártás anyagbázisának bővítése. A vanádiumüzem leállítása újabb energiákat szabadított fel a timföldgyártás fejlesztésére.

Kívülállók számára furcsa volt a Motim Rt. átszervezése három önálló, korlátolt felelősségű termelő és négy szolgáltató társasággá [7] azzal a meghirdetett végső céllal, hogy a részvénytársaság holdinggá alakuljon.

2000-ben korundgyártási kísérletek kezdődtek ajkai timfölddel, az ajkaiak valószínűleg megkapták a magyaróvári, korundcélú timföldgyártás ismeretanyagát is.

Már sejthető volt a timföldüzem közel-

gő leállítás. „Egyre nehezebb új bányá nyitása, a magyar bauxitvagyon véges. Célszerű egy helyre, egy feldolgozó üzemre koncentrálni.” „Jó kilátásaink vannak, hogy a jövőben a Motim-ot mi lássuk el előtermékekkel” [8], szövege MAL Rt. hivatalos nyilatkozata.

És 2001-ben újból, immár utoljára felvetődött a magyaróvári timföldgyártás leállításának gondolata. Egy indok: a magyar bauxit egyetlen gyárban történő feldolgozása biztosítja, „hogy tovább tartson a magyar bauxitkincs”. Így döntött a bányában két résztulajdonos a MAL Rt. ajkai gyára és a Motim Rt. [7, 9]. Igaz, a feldolgozott bauxit mennyisége nem attól függ, hányan használják, ha a gyártott timföld mennyisége nem változik. Az ilyen illetlen gondolatok azonban nem illenek egy nekrológ szövegébe. A szerződés aláírása már csak formai lépés volt

Nem baj, hogy a magyaróvári korundgyár „kommerszebb” timföldet kap, és a szállítási zavarok esetére külön timföldkészletet kell tárolni a Motimban. Nem számít, hogy a Motim osztrák partnerének eladott alumínium-szulfát-üzeme is majd kb. 200 km-rel távolabbról kapja az alumínium-hidrátot, amíg a külföldi tulajdonos le nem állítja a magyarországi gyártást. Az sem gond, hogy a timföldgyártás ellennyomású turbinájában termelt villamos energia és az ellennyomású gőz hőenergiája kiesik. Magyaróvárnak a timföldgyár energiájára alapozott, és az utóbbi időben sokat vitatott fűtése majd csak lesz valahogy. A többletköltséget pedig majd megfizetik a polgárok.

Az almásfüzitői timföldgyárat az állam 7,4 millió forintért „kótyavetyélte el” [10]. Vajon mennyi haszna származott a

tulajdonosoknak a Motim timföldüzemének leállításából. A MAL Rt. ajkai üzemének haszna világos: biztos vevő, előre kialakított szerződéses ár, az ajkai timföldüzem kapacitásának jobb kihasználása révén további önköltségcsökkentés.

A mosonmagyaróvári timföldüzem több mint hatvan éven át élen járó műszaki intézménye és „kísérleti üzem” volt a magyar timföldiparnak. Számos találmány innen indult, más találmányok üzemi kipróbálása itt történt meg (bauxit nedves őrlése, vörösizap-kauszifikálás, folyamatos feltárás korszerűsítése, csőfeltárás, folyamatos kikeverés, légkiveverés, vanádiumkristály-szítálás stb.). Az üzem műszaki gárdája híres volt vállalkozó kedvéről és műszaki kezdeményező képességéről.

„Az elért eredmények azonban köteleznek. Felelősség azokkal szemben, akik a nagyszerű iparágat megalapozták, felelősség az iparral és az egész magyar iparral szemben. Jóleső érzés számunkra, hogy a visszaemlékezés mellett előre tekinthetünk, a meglévő nehézségek ellenére van perspektívánk, jelentős fejlesztési terveink, melyek valóra váltásáért érdemes küzdeni, s méltóan folytatni az elődök munkáját” [11].

A folytatás elmaradt, az akkori igazgató nem tudta, hogy 18 év múlva más döntés születik.

Bartha Lajos 2002-ben lett volna 100 éves. Szerencse, hogy nem érte meg ezt a jubileumot. Nem sok öröme telt volna benne. Az emlékére elhelyezett márványtábla egy, immár múlttá vált alkotás megteremtőjére emlékeztet.

Nagy alkotások megvalósítóit sokan ismerik. A nagy rombolások szellemi tet-

téseit nem szokás emlegetni. Talán jobb is így.

 Harrach Walter

Irodalom

- [1] *Szűcs Lajos*: MOTIM 1934-1938, Mosonmagyaróvár, Kiadó: Gerezdes János, 41.old.
- [2] *Várhegyi Győző*: A magyar alumínium 50 éve, Műszaki könyvkiadó, Budapest, 1984. 173. old.
- [3] *Szűcs Lajos*: MOTIM 1934-1938, Mosonmagyaróvár, Kiadó: Gerezdes János, 96.old.
- [4] *Harrach Walter*: Tapasztalatok a hazai műkorundgyártás terén, BKL Alumínium, (1951) 22-27 old.
- [5] *Harrach Walter*: Tapasztalatok a hazai műkorundgyártás terén, Magyar Alumínium, 3 (1951) 12. 200-206 old.
- [6] *Szűcs Lajos*: MOTIM 1934-1938, Mosonmagyaróvár, Kiadó: Gerezdes János
- [7] *Biacsics Elvira*: Hatvannyolc év után: Idén leáll Mosonmagyaróváron a timföldgyártás, bécsi vevő a szulfátüzemre, Kisalföld, 2002. jan. 26. 7. old.
- [8] *Sillinger Nándor*: Kiváló 2001, kihívó 2002, MAL Híradó, 2001. dec. 1.old.
- [9] *Ferencki József*: Milliomossá vált timföldgyár, Kisalföld, 2001. jún. 25.
- [10] *Torkos Matild*: Elkótyavetyélt timföldgyár, Magyar Hírlap, 1998. júl. 11. 10.old.
- [11] *Gerezdes János*: Előszó a Magyaróvári Timföld- és Műkorundgyár története c. emlékkötethez. Mosonmagyaróvár, 1984

Kedves olvasóink, hírközlőink és szerzőink!

Az egyesület anyagi nehézségei lapunkat is érintik. A BKL terjedelmének korlátozása, ill. a 2002-ben megjelentethető csökkentetű lapszám miatt több cikket nem, a híreket pedig csak rövidítve tudtuk közzélni.

A közlésből kimaradt anyagot megőrizük, és később megkíséreljük a folyamatos közlést.

Kérjük megértésüket, és a nehézségek ellenére további támogatásukat.

Rovatvezetők

Emlékezzünk

Hetven éve, 1932. szeptember 12-én indult el Magyarországon az első villamos mozdony, *Kandó Kálmán* alkotása. Az új mozdonyok megváltoztatták a magyar vasúti vontatás képét. Sokáig csak a Budapest-Hegyeshalom vonalon volt elektromos vontatás. Mégis büszkén gondolunk a magyar műszaki tudás ezen alkotására.

A „Kandó” mozdony egy példánya sokáig a Keleti pu. érkezési csarnoka mellett emlékeztetett az alkotóra. Ma már nincs ott. Múzeumba került. Kandó Kálmánról a 2002. december végén, sajnálatos módon bezárt „Álmok álmodói” kiállítás is megemlékezett.

